

סאת רבנו תנשר תגדול בשמים, נקי וטהור כאלישע בעל כנפים, הרב הדומה לסלאך ה' צנאות, ברכבות ישראל היה לסופת ואת, רבן של כל בני הגולה, איש אלהים קדוש מאד נעלה, וכו' בקש"ת רבינו יהונתן אייבשיץ וצוק"ל אברק"ק פראג, סיף, נ"ק אה"ו, בעל ס' כרתי ופלתי, אורים ותמים, ישרות דבש, סיכה **תוכחה מגולה** סאהבה מסורת.

אמר המחבר חנוך כאשר שפ"א כה"ב ראשיה דבר יראת אלקים, ופ"א כתיב סוף רבר הכל נשפע את האלקים ירא ונו', ע"כ עשיתי פשר דבר והעמדתו קונטרס זה באמצע שהמקרא תוכחה זו יהי' נררש לפניו ולאחריו, וזו הכללה בריאת אדם מן העפר, וחוא מה שחיבור אדם גדול בישראל ולפי רוב העונה רהיה כי העלים שמו מלרשום בספר, ע"כ זכות המחבר זה יעמור לנו ולבנינו וב"ב ובריהו אל תופר: אמן, "כל הזכויות שמורות" לתוצאות חידים"

P. 6. B. 279 Brklyn. N. Y. 11219.

אנא סקרי ררוקי, רעדו עלי כסה הרמקות, לא יתנוני השב רוחי ובלעי חקי, ואיך בקוצר יסין ערקי, אוכל סעך נכולי להחזיקי, לראות ננעי הרור ולהבין בסרקי, לנרור נררם ולהחזיק ברקי, לגור אומר על אי נקי ייעוב ררבו ויעסור בחרקי, סן ישיב לי הרף ירך ושביקי, באן יורה סר ויקי, לאו סר קשישו ושמקי, עדיין לא הגיע לשלף חרב פנחיקי, הוסר יננס לבני ענקי, הרחק שלא תבוה כרלוקי, גש הלאה ואל תרביקי, לכלום פיר רעיוני וחשקי, ובהנה היאנות רבות לפלקי, לסנוע סיסרי ולהשחיקי, אסנס אעיו סני יארברה נירוח לי בתך חקי, כשם אלהא די ברא שמיא ואיקי, ומשניח ככל טערוקי, כי כמקום יביש חילוי השם לא אוסר לנרול ססני רבי נא כרך השקני והנקי, אלא החליב ככוננו יאמר נכור אני לנרוק סבה ולכרוק ברקי, להוביח לכל אי סומי על פני ילהסין סיסנאי אל ולהביח כמנרוף רשע בוקי וסבוקה וסכולקי, ולא אשלה איש חובי סיר חרב ככהיקי, ארויף אחרוי ואשיננו ואעסור על סרקי, ואוסר סול קרה ב"בין עינך וקוסס כ"בין עינך ואקסר רגליו ססקי ססקי, ואשפס אחרוי כרררקי, להשיב נסריו כראשו יכרול ירו ישחלם בהענקי, לטהר ולבבו ואערסנו כוקקי, כי מוס סגנדה רועת כרות של ענות נברה אנרוסה של הניסה יהנרולים אסקי, ברם שפט ס'לים להעכיר ררה יר חילו ביכשים עניה כררקי, ואין אחר מהם ריהא חובה לעשני הרערוק את חכירו, יה יאמר כוסט סיהיו שוננס ואל יהיו סוריס, ע"כ לא אפרקי בבני להות כברית יסר ססוריס, ולא אסרר ראיסח חכמה וסר סרריס, ובאלה בענות סגנות טעיסס נככיס, אשר אין כרם כקי להשיב ופשי, ע"כ אסרתי להעלות ככח ולהביא כרפוס ורשם ככהב אסת באר היסב כפוש ויסם שכל קצת ננניי הרור לפי השנתי הסעוטה, כי ראייתי הרור סרויך סרובה על העוסר ונעמתי בקעה סרובה יצריכה נרר, ואברה להחכא חרד כחרה, ולא יורע קננות ערכי על סני חוצה כי לשכרתי אהיה לבנו ותוכחתי לא תהיה סרועה, וכל סני שיכשו כרכי דופי וסעטה, ילך לראול אל הסורה ורב הנועה, ויורח על האסת ויתקן עשיו כנהיעה, כי כל אחר סרוע אברה סוכל על הסדהבה כאהב וריעה, ואיך יעשה שקך כנסשו רעכור כסור כה סורה לו אוהבו אשר קבל עליו להורות הררך לפניו כרת סשה וישראל, סן על דני יתלכלכל וכות שיקנאו כי נרולי הרור לררוף אחר סרעשו כסוני לעשות כסעשו הרערוק את הכריות וסני וסנייהו יתקלס עילאת, בריך רה וברכי ססני לעולם ולעולמי עולמיס אמן:

יש לארם כח לאסור עינו, ואני אוסר לכל אדם להרסיס ספר זה הן כסדינה זו הן כסדינה אחרת כלי רשותי או הכאיס ככחוננו, והסוסע ישכון כסה וחכוא עליו כרכת טוכ.

שניאור זלמן ליימן

ספר תוכחה מגולה להגה"ק ר' יונתן זצלה"ה
(תעלולי צילום והרכבות בדויות)

לאחרונה (בשנת תשמ"ח) יצא לאור בברוקלין ניו יורק, בכרך אחד, אוסף ספרים ומאמרים, כולם צילומי רפוס של מהרורות קדמות. הכרך מוקדש רובו ככולו לספר תהילים, ומכיל בין השאר תהילים באותיות גדולות, וספר אבך, שהוא פירוש לספר תהילים לר' אהרן מאיר פריעדלענדר, רפוס צילום מנוקאטש תרנ"ג. המהדיר, ר' חיים שאלגא' — שמו מופיע לראשונה באמצע הכרך, לאחר דף השער של ספר אבך — מוריע בדף השער של הכרך כולו (ראה צילום 1) שהאוסף כולל מגילת ספר² להגאון יעב"ץ וספר תוכחה מגולה מהגה"ק ר' יונתן זצלה"ה. הרברים תמוהים, שהרי ספר בשם תוכחה מגולה, מיוחס לר' יהונתן אייבשיץ לא היה ולא נברא וממילא לא נרפס מעולם. ואם כן, צילום רפוס מנא לן? עיין למשל, ברשימת חיבורי ר' יהונתן אייבשיץ של ר' ל' צינץ, גדולת יונתן, ח"ב, פיעטרקוב תרצ"ד, עמ' 176-169, רוק שם ולא תשכח ספר, כתבי"ד או מאמר בשם תוכחה מגולה, ועוד, בבית עקר ספרים של ח"ד פרידברג, אין זכר לספר בשם זה, לשום מחבר שהוא. עוד יש לתמוה, הרי בדף הפתיחה של ספר תוכחה מגולה, כפי שנרפס מחדש (ראה צילום 2), יש לכאורה סתירה מיניה וביה. בראש העמוד רשום: 'מאת...רבינו יהונתן אייבשיץ...תוכחה מגולה, משמע שר' יהונתן הוא המחבר של ספר תוכחה מגולה, וכמו שהבין המהריר, ואילו בסעיף שלאחריו נאמר במפורש: 'הוא מה שחיבור [כך!] אדם גדול בישראל ולפי רוב העונה רהיה ביה העלים שמו מלרשום בספר ע"כ זכות המחבר זה יעמור לנו ולבנינו וכ"ב ובריתו אל תופר אמן, משמע מכאן שמחבר הספר העלים את שמו הוא איפוא בלתי ידוע:

לפתרון החידה הזו, יש לשים לב שרפי תוכחה מגולה אינם צילום של ספר בפני עצמו, והלא נרפסו הרפים הללו במיספוררדף של המקור ממנו צולמו, והם העמודים: יד-כ = 28-39, נמצא שרפים אלו היו חלק מספר אחר. רמו למקור ממנו צולמו רפים אלו מצוי ברף הפתיחה של ספר תוכחה מגולה (ראה צילום 2), שם נאמר בין השאר: 'אמר המחבר חנוך, והנני הולך רכיל ומגלה סוד שהמהדיר לקח את ספר תוכחה מגולה מתוך ספר שירי מצות לר' יהונתן אייבשיץ, פארגורוע אצל קרקא, חש"ר [בין 1902 ל-1908], ושם הוא נמצא במספרי

1 ביתר דיוק: ר' חיים בן סרינדל שאלגא. לפנים מבודאפעסט וכעת מתושבי ברוקלין, וחסיד מחסירי פאפא. זה כמה שנים שהוא מזכה את הרבים בהוצאת ספרים מצולמים מרפוסים ישנים. ביניהם יש לציין: ספר דברי יוסף על התורה לר' יוסף טשאבע (צילום רפוס לעמבערג תרנ"ג), וכן ספר דברי יוסף להנ"ל על הגדה של פסח (צילום רפוס פארגורוע תרס"א), ספר שמן ששון על התורה לבעל מגן אברהם (צילום רפוס קרקא תרנ"ה). כן הביא לרפוס בהוצאה חרשה ספר צדה לדך לר' משה נוסבוים, ברוקלין תשמ"ד.

2 המהריר קיצר במקום שהיה לו להאריך. הוא לא גילה מהיכן לקח את נוסח מגילת ספר שהרפוס בצילום. נוסח זה צולם מספר נחלת יעקב לר' יעקב מליסא, ברעסלויא תר"ט, ח"א, לט ע"ב ואילך (ומהדיר נחלת יעקב לקחו, כפי שהוא מרדיע במפורש, מהמאסף, כסלוי תק"ע, עט-צו). ועוד, מהריר רנן עשה את מלאכתו לחצאין, שהרי הוא צילם את רובו ולא כולו של נוסח מגילת ספר שהיה לפניו, בלא להרדיע על כך. ועוד שלישיית, היה על המהדיר להוכיר שנוסח מלא נאמן של מגילת ספר הופיע כבר פעמיים קודם לכן: בהוצאת ר' כהנא, וארשא תרנ"ז, ובהוצאת א' ביק, ירושלים תשל"ט.

3 צינץ, גדולת יונתן ח"ב, עמ' 175, ורשם שנת תרס"ח, ואילו פרידברג, בית עקר ספרים, ח"ד, עמ' 1133, ורשם שנת תרס"ב.

גבורת יהונתן

ס פ
כ 11

שנתה נשר חלוקים. פלפלים ארכים ועמוקים. על הרוב
טונות שבישים ופוסקים, ושלשה רחשים מיוחדים. על הרבה
אצרת רפואים, מדגש מתוקים ומפן טרמורים;

מת רבנו תיש תתל בשנים, נהן ושויר כאלפע נפל בשנים, דוד הדימר
לפלאך הן צמחתי, נבחרתי לשרותי, וכל מה לפתח וחתה, רבן של כל בני תולתי,
איש אלהים קדוש מזה נעלה, וכל בקיאי רבני דהנהן אירכשין צוקל
אברוקא שרא, סין, נלך אורי, כליה ס כתיב ופליי, אמיס ותמיס, יעומ רבש,
תור: ורתי נן עלתי.

איש נמצא כבתיק פסקי ימי נהן, ולא שמיס על הארץ ברמס עד היום
שנתוללו לילי סמיחתי, תבתיקו כבודי אמיס דהנו בדרותקי ובדברי ובמדי ישר
על קטת הערות, הנהרות ודורשי ס פאלי המעורר ובעיה החסיד המסנה
לישעת שאלא יחדו ויהיו ויהללים.

צוקל חיים זעלע נאליש'אא תתקל לונבראנגן, בלאא שרד דוד תאן
ומרין, סילי בקל ש'ה' יהואל סילי שליש'אא תאברין אפע ס פ
מספרות חן לפסיס, נהנ סמק, אהן יעקב, שום ותי, נהנח לפיכתי ותיא ארמין על.

השאת חיים וברכה עו יארק שעת תשכה

צילום א

אביגדור אריאלי

על הפירוש המיוחס לרשב"א למסכת מנחות

הפירוש למנחות המיוחס לרשב"א, נדפס לראשונה בואראש תרכ"א, מכתב"ד אשר היה בכתובים כחמש מאות ושמונים שנה ת"י [תחת ידן] רבני חכמי ירושלים ת"ו דור אחר דור, ומסורה בידם שהוא לרשב"א ז"ל (לשון הסכמת 'חכמי הדור רבני קהל ספרדים אשר בירושלים ת"ו' - במהדורת ואראש סם).

אולם, כבר עמדו חכמים על כך שהפירוש אינו משל הרשב"א, ראה המזכיר, ה (תרכ"ב), עמ' 60, ונגיד רבינובין בדקדוקי סופרים, לברכות, תרכ"ב עמ' 80, שסבר שהם תוספות ר"ד, ר' אלחנן וטרמן, כידיעות נכבדות, שבראש ספרו קובץ הערות למסכת יבמות, פיעטרקוב תרצ"ב, בשם בעל החפץ חיים, שמהסגנון נראה שהוא תוספות ר"ד, וכן מסר שמועה בשם ר' יהושע מקוטנא, שהמחבר הוא ר' שלמה ב"ר אברהם מן ההר, רבו של רבינו יונה, וכן כתב הר"א בורשטיין, אנלי של, פיעטרקוב תרס"ה, עמ' 114.

לאחרונה סיכם את כל הידיעות בנושא זה ידידי ר"י ליפשיץ במבואו לליקוטי תוספות שאנץ על מסכת סנהדרין, ירושלים תשל"ד, עמ' 34-37, שם עמד על כך של"ה אין פיענחו לשון המודה (כמו שפירשהו המייחסים פירוש זה לר"ד, שרגיל בביטוי זה), אלא פירושו לשון הקונטרס, והפירוש כולו קרוב לחוגם של חכמי איזורא.

הנהגה אחר העיון מצאתי שפירוש זה דומה באופן מפתיע לפירוש רבינו פרץ ב"ר יצחק הכהן מברצלונה, חברו של הר"ן ורבו של הריב"ש, למסכת נזיר, מהדורת רמ"י בלוי, ניו יורק תש"ל (על פי כתב יד ששון 1033). דמיון זה, הוא בראש ובראשונה כחותם. בפירושו לנזיר פותח המחבר כל דיון שלו בדברי הראשונים במלים תפ"ך, שפיענחם בלוי, שם, לנכון: תוספות פרץ כהן. הנהגה גם בפירוש למנחות מופיעות מלים אלו במספר מקומות (יו ע"א ד"ה מה הנן, יט ע"ב ד"ה חאת, נד ע"א ד"ה וכן), ובכתב יד של פירוש זה (בית מדרש לרבעים בניו יורק 712, וצילומו במכון לתצלומי כתבי יד עבריים בירושלים, ס' 39351) מתחיל הקטע שבדף ו ע"ב ד"ה אי קמיצת גם כן במלה תפ"ך (בנדפס 'תיקוני' במקום זה להיות 'ה"פ'). ונראה שגם בפירוש למנחות הופיעו מלים אלו בראש כל קטע, אולם המעתיקים שלא הבינו פירושן של מלים אלו השמיטום כבדוגמה דלעיל (אף במקומות שנתרו בנדפס מלים אלו הוקפו בסוגרים לאות מחיקה).

נוסף לכך שווים שני הפירושים במבנה - בדרך הבאת הציטוטים מן הראשונים בתוספת ביאור, כסגנון - בביטויים 'וקשא', ויש להקשות' שבהם פותח המחבר את דיונו בדברי הראשונים, או בחידושי מלים שאופייניים למחבר זה בלבד, כגון 'ראיות', 'חילות' (ראה הקדמת בלוי שם, ובפירוש למנחות ט ע"ב ד"ה וא"ת איך נימא, מא ע"א ד"ה ומ"מ יש ליישב ועוד). חשוב גם אופיו של הפירוש שמיוחד הוא בכיוונו בפשט לעומקו. כמו בנידוי כן במנחות יש בו פירושים מפתיעים ומאירי עינים ודווקא בנושאים 'פשוטים' לכאורה שלא עסקו בהם המפרשים. שחיבר רבינו פרץ פירוש למסכת מנחות, מסתבר, לפי מה שהעיד עליו בן זמנו ר' יצחק די לאטיש בשערי ציון, פרמישלא תרמ"ה, עמ' מז: 'באר כל התלמוד בביאור טוב ונכבד וכתב הרבה מאד אולם עדיין לא יצא טבעם בעולם'.

למען האמת יש להוסיף שהפירוש למנחות שונה מהפירוש לנזיר בכך שאינו מרכיב להביא פירושים אחרים מלבד לשון הקונטרס, ובמקומות מועטים 'לשון תוספות'. לעומת זאת בפירוש לנזיר מובאים בקביעות שלשה פירושים שונים: 'לשון הקונטרס' (מקביל לתוספות הרא"ש בשיטה מקובצת לנזיר), 'לשון תוספות', ופרישת אבא מאיר ז"ל (הקרוכה לתוספות שלנו על נזיר). אולם ברור שהדבר נובע ממיצוט המפרשים שיש ושהיו לפניו למסכת מנחות. יתכן גם שאת פירושו למנחות חיבר בתקופה אחרת בחייו. את פירושו לנזיר חיבר

תהלים

באותיות גדולות

עם פירוש

ספר

אברד

עם ספר

מגילת ספר

מדינתע"א זעלד"ה

ספר

תוכחה מנולה

מהנהגות ר' יונתן זעלד"ה

צילום א

52

עלי ספר

כתבי-עת לביבליוגרפיה ולחקר הספר העברי

טז

בעריכת

שלמה זלמן הבלין

הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן
תשרי תש"ן - שבט תש"ן